

Naturguidning i Tyresö slottspark med RSMH den 11 oktober 2022

Martina Kiibus

Sex personer deltog från RSMH (Riksförbundet för social och mental hälsa) denna soliga och blåsiga höstdag. Temat för dagen var träd och historia och – att njuta av naturen tillsammans. Vi samlades vid församlingshemmet och gick bort till bron över Follbrinksströmmen. Där berättade jag lite om strömmens historia innan vi gick upp till Lilla Tyresö.

På Lilla Tyresö berättade jag om de olika husen, om slottets uppförande och om Prins Eugen. Här var det också dags för dagens första träd, nämligen ask. Som känns igen på att den har parbladiga blad, svarta knoppar och ett upprätt växtsätt. Berättade om askens betydelse i nordisk mytologi och att den brukar kallas för kungen av träd eftersom den får sina blad sist av alla på våren och släpper dem först av alla på hösten (som kungen, som ska komma sist till festen och gå först).

Vi gick vidare och tittade på den gamla grunden av Tyresöhus, den medeltida borg som var föregångare till Tyresö slott. Så gick vi neråt igen till en lönn. Som känns igen på sina handflikiga blad som ofta får fina höstfärger. Så vi pratade om varför träden får höstfärger och att många träd blir rödare när det är soligt, där den röda färgen är ett solskydd. Många av lönnlöven hade svarta fläckar, som orsakades av tjärfläcksvamp. Vi tittade också på lönnens näsor, vars funktion är att hjälpa till att sprida fröna med vinden.

Vi fortsatte ner till ån där det växer flera grovstammiga alar. Som känns igen på att de är de enda lövträd med kottar, att de växer vid vatten och att de inte får höstfärger. Det beror på att de har kvävefixerande bakterier i sina rötter som gör att de inte behöver snåla och spara på all näring inför vintern.

Häriifrån gick vi bort till en fantastisk ek som tronar mitt på gräsmattan. Den lär ha funnits där sen Gustav Vasas tid. Eken känns ju igen på sitt växtsätt, att den växer utåt på bredden; sin veckade bark, sina ekollon och sina bulliga blad. Pratade om ekens betydelse för den biologiska mångfalden, att uppemot 2000 arter är knutna till ekar.

Så gick vi upp till slottsterrassen och nästa träd som var en lind. Som känns igen på sina släta hjärtformade blad, knotiga stammar med många skott direkt från stammen och att de har som en fallskärm på sina frön. Linden blommar med sött doftande blommor i början av juni, blommor som är rika på nektar och lockar till sig många bin.

Vid soluret njöt vi av utsikten över Kalvfjärden som glittrade i solen. På soluret står det (på latin): ”Jag räknar de ljusa timmarna blott” – på den sidan som är vänd åt söder. Och ”Men däremellan flyr oersättlig tid” – på den sidan som är vänd åt norr. Här berättade jag också om slottets historia.

Fortsatte gå i parken och repeterade de träd som vi redan tittat på. Nästa nya träd var ett lärkträd. Till skillnad från andra barrträd saknar dess barr det vaxartade skyddet som täcker exempelvis gran- och tallbarr. Det gör att lärkens barr känns mjuka ("Som dill", sade en deltagare) och att de gulnar nu på hösten för att sedan fällas precis som lövträden.

Nästa träd var hästkastanj med sina stora sjudelade blad och kastanjefrukter. Till skillnad från äkta kastanj är inte hästkastanjens frukter ätliga för oss människor.

Nästa träd var bok. Som känns igen på sin släta gråa bark (jag tycker bokens stammar liknar elefantben), sina treledade bokollon med fyrdelade håriga hättor.

Vid bron till Notholmen växer en fantastisk al där fyra stammar gått ihop till en liten stol en bit upp på stammarna.

Vi tittade också på vassen som börjar gulna och lyste så fint i solen. Visade det "bettmärke" som går som ett sicksackmönster tvärs över bladen och som enligt folktron är djävulens bett. Då djävulen blev arg för att Gud som skapade vassen skapade det högsta grässtrået... Den biologiska förklaringen är dock att bladen är hopklämda i sina bladslidor när de är små och därför får detta mönster.

Så kom vi ut på Notholmen. Berättade lite om holmens historia och fisket förr. Här doftade vi på spansk körvel och tittade på nypon och så gick vi ut på bryggan vid Kalvfjärden. Pratade om Östersjön som är världens största brackvattenhav och att det är ett hav som är otroligt känsligt för miljöpåverkan, därav att det finns en båttoalettömning på bryggan, så att man inte kissar i havet. Pratade också om namnet Kalvfjärden som troligen härrör från att kalvarna eller korna betade på andra sidan fjärden.

Här vände vi tillbaka och gick in i parken igen, upp till en hasselallé. Hassel känns igen på sina ludna blad, att de är buskar som växer strutformat och att de har hängen och nötter. Pratade om varför det inte ingår i allemansrätten att plocka hasselnötter.

Gick vidare till en ekstock som var full av härlig mulm, ett pulver som består av svamprötad ved, splllning från skalbaggar och fladdermöss och skalbaggsvingar. Pratade om hur viktigt det är med döda träd, att det många svampar, insekter, mossor och lavar som lever i och på döda träd.

Pratade också om den engelska parkens historia, att det är en av Sveriges första engelska parker som anlades på slutet av 1700-talet.

Nu var det dags för förhöret! Det var deltagarna som hade bett om det, så jag hade samlat på mig löv och andra träddeklar under vandringen. Så fick de gemensamt säga vad det var för löv/träddeklar jag höll upp. Det gick jättebra, särskilt med tanke på att nästan ingen av dem kunde mer än ek och lönn innan guidningen.

Så kom vi upp på borggården, där jag berättade lite mer om slottets historia och visade den gamla Stockholmsvägen. Härifrån tog vi oss ner till kyrkan där jag berättade om kyrkans historia och visade ringarna i muren där de olika gårdarna fick parkera sina hästar. Här tittade vi också på en jättefin knotig gammal lind.

Vi avslutade vid församlingshemmet. Deltagarna var jättenöjda och kände sig påfyllda och glada över att ha fått komma ut denna fina oktoberdag.